

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 27 mars 1901, kl. 5 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af § 68 riksdagsordningen.

Till konstitutionsutskottet har blifvit från Andra Kammaren hänvisad en af herr *J. Byström* inom kammaren väckt motion, n:o 164, deruti motionären anhållit, att Riksdagen måtte antaga nedanstående förslag till ändrad lydelse af § 68 riksdagsordningen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

»Riksdagsordningen.

§ 68.

Till följd af regeringsformens 96 § skall hvarje lagtima Riksdag förordna en för lagkunskap och utmärkt redlighet känd man att hafva tillsyn öfver lagarnas efterlefnad af domare och embetsmän samt att inför den riks rätt, som i bemälda grundlags 102 § till dess inrättning och göromål beskrifves, eller vid andra vederbörliga domstolar, i laga ordning tilltala dem, som i sina embetens utöfning anses af veld, mannamån eller

annan orsak hafva någon olaglighet begått eller underlåtit att sina embetspligter behörigen fullgöra.

Denne Riksdagens justitieombudsman, hvilkens rättigheter och åligganden ytterligare såväl i regeringsformen som genom särskild instruktion utstakas, väljes af fyratioåtta för tillfället nämnde valmän, af hvilka hvardera kammaren inom sig utser tjugofyra. *Till valman må ej utses någon, som har sådan befattning, att han anses vara bland dem, öfver hvilka det åligger justitieombudsmannen att hafva tillsyn.* Sålunda utsedde valmän, hvilka böra till valförrättningen sammanträda samma dag, då de blifvit utsedde, och ej må åtskiljas förr än valet är fulländadt, skola först samfaldt, medelst slutna sedlar, hvar för sig föreslå den man, som de anse böra komma under omröstning. Falla dervid rösterna till mer än hälften på en man, är han behörigen vald. Äro åter rösterna så delade mellan flera, att sådan pluralitet för någon icke eger rum, anställes ny omröstning med slutna sedlar till antagande af den, som de flesta rösterna erhållit, eller, om han icke antages, af den, som näst honom blifvit af de fleste kallad o. s. v. Skulle, sedan alla omröstningarna sålunda försiggått, likväl ingen hafva erhållit den här föreskrifna pluralitet, anställes ny omröstning öfver alla dem, som vid den första omröstningen blifvit satte i fråga; skolande den, som erhållit de flesta rösterna, anses behörigen vald.

Valmännen böra vid samma tillfälle, då justitieombudsman utses, och på enahanda sätt, välja en man af de egenskaper, som hos denne embetsman erfordras, för att honom efterträda, i fall han, innan nästa lagtima Riksdag anstält nytt val af justitieombudsman, skulle med döden afgå, samt att utöfva embetet under den tid justitieombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall derifrån hindrad.

I händelse justitieombudsmannen, under det Riksdag är församlad, afsäger sig förtroendet, eller med döden afgår, insätter Riksdagen genast i embetet den man, som blifvit till hans efterträdare utsedd. Skulle justitieombudsmannens utsedde efterträdare, under riksdag, afsäga sig det erhållna förtroendet eller i justitieombudsmansembetet insättas eller med döden afgå, utväljes på ofvan stadgade sätt en annan behörig man i hans ställe.

Inträffar något af dessa fall mellan riksdagarne, skall Riksdagens rätt härutinnan genom de af Riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret utöfvas.»

Tillika har motionären anhållit, att, i händelse den formulering, som blifvit af honom föreslagen, ej skulle anses gifva ett lämpligt uttryck för den mening, som uti motionen framstälts, konstitutionsutskottet ville åstadkomma en bättre sådan.

Med föreliggande förslag åsyftas alltså, att till valmän för utseende af Riksdagens justitieombudsman och dennes eventuelle efterträdare icke skulle kunna väljas personer, som innehafva sådan befattning, att de kunna anses vara bland dem, öfver hvilka justitieombudsmannen skall hafva tillsyn. Såsom skäl för sitt förslag anför motionären, att, då Riksdagen, som i de flesta fall vid val af sådana valmän utsett personer, som icke varit embetsmän, redan på sätt och vis erkänt den i motionen framhållna principen, och denna sålunda i praktiken i allmänhet ansetts riktig, det syntes lämpligt, att samma princip också funne sitt uttryck i lagen.

På sätt motionären sålunda sjelf medgifvit, hafva Riksdagens kamrar vid val af elektorer för utseende af justitieombudsman och dennes eventuelle efterträdare i regel plägat tillse, att dertill icke väljes någon embets- eller tjensteman. Då den af motionären framhållna principen, hvilken utskottet för öfrigt anser vara fullkomligt riktig, alltså vid val af desse elektorer i praxis vunnit erkännande, skulle redan af denna anledning den af motionären föreslagna grundlagsändringen kunna betraktas såsom obehöflig. Men härtill kommer, att en sådan ändring, skulle kunna föra med sig ganska betänkliga svårigheter. Då i motionen föreslås, att till valman enligt § 68 riksdagsordningen ej må utses någon, som har sådan befattning, att han *anses* vara bland dem, öfver hvilka det åligger justitieombudsmannen att hafva tillsyn, så uppkommer först och främst den i vissa fall ingalunda lätt besvarade frågan, hvilka till följd af en sådan bestämmelse skulle komma att blifva till elektorer valbare eller icke valbare. Enligt § 96 regeringsformen och § 68 riksdagsordningen åligger det justitieombudsmannen att hafva tillsyn öfver lagarnes efterlefnad af »domare och embetsmän»; på flere ställen i den uti dessa grundlagsparagrafer åberopade instruktionen för rikets ständers justitieombudsman, utfärdad den 1 mars 1830, begagnas uttrycket »domare, embets- och tjenstemän». Om ock i de flesta fall med viss-

het kan afgöras, huruvida dessa uttryck äro tillämpliga eller ej, kan deremot beträffande innehafvare af vissa offentliga uppdrag och befattningar, t. ex. ordförande i kommunalstämma, ordförande i kommunalnämnd, ordförande i fattigvårdsstyrelse m. fl., tvekan i detta afseende uppstå med hänsyn till bestämmelsen i 25 kapitlet 22 § strafflagen, derom, att hvad om brott af statens embetsmän i nämnda kapitel är stadgadt skall gälla äfven om brott af dem, som äro satta att förvalta menigheters angelägenheter, och med hänsyn till det sätt, hvarpå denna bestämmelse blifvit i praxis tillämpad.

Redan genom att från valbarhet till elektor för utseende af justitieombudsman utesluta alla dem, som obestriddigen stå under dennes »tillsyn», till hvilken kategori äfven höra t. ex. ledamöter af städernas magistrater, af domkapitel, af egodelningsrätter och af häradsnämnder samt lärare vid statens undervisningsanstalter, skulle en högst afsevärd inskränkning i de valbares antal orsakas; och om jemväl kommunens ofvan omnämnde förtroendemän skulle såsom stälde under justitieombudsmannens granskningsmyndighet uteslutas från valbarhet, kunde det till och med mången gång blifva svårt, att fylla det grundlagsenliga antalet valmän.

Vid granskning af motionärens förslag har utskottet jemväl funnit, att äfven från en annan synpunkt ett väsentligt hinder möter mot att i grundlagen gifva uttryck åt den af honom förordade principen. För ett följdriktigt genomförande af denna princip, hvilken ju måste anses innebära, att icke heller vid utseende af justitieombudsmannens eventuelle efterträdare finge deltaga någon, som står under justitieombudsmannens tillsyn eller kan af honom åtalas, skulle nemligen fordras en ändring jemväl af sista momentet i § 68 riksdagsordningen. Der föreskrifves, bland annat, att, om mellan riksdagarne justitieombudsmannens utsedde efterträdare afsäger sig det erhållna förtroendet eller insättes i justitieombudsmansembetet — hvilket i detta fall skall verkställas af de af Riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret — eller om denne justitieombudsmannens suppleant afgår med döden, nämnde fullmäktige skola med Riksdagens rätt utvälja en annan behörig man i hans ställe. Enligt de för fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret gällande ansvarighetslagar äfvensom berörda för justitieombudsmannen fastställda instruktion äro de emellertid i denna sin befattning eventuellt underkastade justitieombudsmannens åtal. Dessutom finnes intet, som hindrar, att till fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret utses statens embets- eller tjänstemän, hvilka ju äfven i sådan egenskap äro stälde under

justitieombudsmannens tillsyn. Men att upphäfva berörda bestämmelse i § 68 riksdagsordningen allenast för att genom grundlagsbud tillgodose den af motionären framhållna grundsatsen kan utskottet ingalunda anse tillräddigt.

På grund af hvad sålunda blifvit anført får utskottet hemställa,

att herr Byströms ifrågavarande motion ej måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 mars 1901.

På utskottets vägnar:

G. RUDEBECK.

Herr Friherre *Wrangel von Brehmer* har begärt få här antecknad, att han ej deltagit i ärendets behandling inom utskottet.